

«САМОСТІЙНА УКРАЇНА» МИКОЛИ МІХНОВСЬКОГО

Актуальність проблеми. Дослідження праці «Самостійна Україна» Миколи Міхновського дозволить збагнути найперші концепції розуміння важливості самовизначеності та державності українського народу, що й дозволить по-новому поглянути на сучасні державні проблеми.

Метою дослідження є аналіз значення національної ідеї у формуванні ідентичності, самобутності та державності народу в контексті праці Миколи Міхновського «Самостійна Україна».

Завдання дослідження: визначення умов створення брошури «Самостійна Україна», характеристика основних ідей та концепцій, проголошених Миколою Міхновським та аналіз її ролі у формуванні українського націоналізму.

Об'єктом дослідження є національна ідея народу як шлях до формування державності.

Предметом дослідження є вплив «Самостійної України» Миколи Міхновського на утвердження національної свідомості серед українського народу та формування націоналістичного руху.

Проблему національної ідеї в контексті робіт Міхновського можна побачити в працях Г. Касьянова, С. Лінецького, І. Лисяка-Рудницького, Н. Полонської Василенко, С. Геника, П. Мірчука, Р. Млиновецького. Своє ставлення до цієї проблеми та діяльності Миколи Міхновського висловлювали і його сучасники Ю. Коллард, К. Трильовий, В. Дорошенко, Д. Донцов, Ю. Артюшенко, В. Андрієвський, С. Шемета, М. Грушевський, Є. Чикаленко.

Концепції самостійної української держави, які в майбутньому були викладені в знаменитій брошурі, були підняті наприкінці XIX століття. Фактично її основи були оформлені в ідейній доктрині «Братства тарасівці», учасником, якої був Микола Міхновський. Деякі базові проблеми були висвітлені в програмному документі «Profession de foi», де розглядалося питання української автономії. Товариство розглядало українців як таких, що мають однакові з іншими народами умови національного розвитку. Той факт, що українська нація має рівні права з іншими націями, пояснюється унікальністю історії та особливістю культурного розвитку. В програмі зазначалося «Наука й життя Вкраїнського народу доводять нам, що Україна була, єсть і буде завжди окремою нацією, і як кожна нація потребує національної волі для своєї праці й поступу» [4, с. 20].

Пізніше ідеї Миколи Міхновського стали більш радикальними. Він вбачав Україну як незалежну державу, а українців як таких, що повинні самостійно розпорядитися нею. Таким чином, Микола Міхновський відійшов від старих українофільських поглядів та перейшов до нового тлумачення українського руху. Його сучасник Юрій Коллард так говорив про це: «Був він людиною енергійною, яскравих політичних поглядів, а українське питання ставив різко і ясно: "Україна для українців!" Це був один із перших самостійників, одвертий і безкомпромісовий. Своїх поглядів тримався непохитно аж до своєї трагічної смерті. Його вплив на українське громадянство в Харкові, а особливо на студентство був колосальний. Саме Міхновський в значній мірі спричинився до цілковитого відірвання нашої харківської молоді від політичного українофільства та етнографізму й показав нам певні шляхи через радикальний демократизм до революційного українського націоналізму»[2, с. 51-52].

Це все й призвело до створення визначної брошури «Самостійна Україна», яку Міхновський прочитав в Харкові та Полтаві в 1900 році. Так Ю. Коллард передає відчуття, що настали після промови: «Блискавкою ударила по нас та промова. Всі були наче перелякані несподіванкою й на дві-три секунди в кімнаті настала мертва тиша, але скоро розляглися гучні оплески. Всі були в якомусь екстазі»[2, с. 75].

Реакція від оприлюднення брошури була надзвичайно потужною. Микола Міхновський фактично розпочав пошук нових концепцій для розуміння суті української нації і стратегічну мету своєї діяльності він описав у листі РУП до російського міністра внутрішніх справ Д. Сипягіна, де зазначив: «Українська нація мусить скинути панування чужинців... Мусить

добути собі свободу, хоч би захиталася ціла Росія» [7, с.78-79]. Отже, незалежність України – це те, до чого повинен йти український народ.

Запорукою формування незалежності повинна бути наявність національної ідеї у кожного українця. Якщо людина не усвідомлюватиме своєї національної приналежності, то це не виллється у державність. Національна ідея повинна існувати в українців не тільки в Наддніпрянщині, а й в Галичині, Буковині, Закарпатті та в інших куточках світу. «Українська національна думка мусить обіймати всіх українців, де б вони не проживали по всій Україні, без огляду на державні кордони...»[3, с.156].

Отже, націоналізм – це основний засіб для здобуття державності. Він повинен проявлятися в різних формах: від культурницького зрушення до збройної боротьби. Міхновський порівнює національне усвідомлення нації з її пробудженням. «Як не можна спинити річку, що зламавши кригу на весні бурхливо несеться до моря, так не можна спинити нації, що прокинувшись до життя ламає свої кайдани»[5, с. 17-18]. Нація, що відродилася, ламає всі пута, що її пов'язують з рабським становищем.

Чому ж українці повинні мати власну державу? Міхновський пояснив це тим, що лише у власній державі потреби нації та кожного українця будуть в повній мірі реалізовані: «Доки ми не здобудемо собі політичних й державних прав, доти ми не матимемо змоги уладнати стан речей у себе дома до нашої вподоби, бо інтерес наших господарів є цілком супротивний нашим інтересам»[5, с. 14]. Міхновський також вказує на «некультурність народу», причиною якого є знищення російською владою можливостей для культурного розвитку. Проте саме це і є фактором для боротьби за незалежність, адже лише власна держава здатна культурно піднести народ.

У «Самостійній Україні» Микола Міхновський аналізує явища, що відбуваються у світі та вважає, що вони «свідчать за те, що п'ятий акт великої історичної трагедії, званої "боротьбою націй", вже начався і закінчення наближається»[5, с.3]. Тому для українців залишився останній шанс здобути державність, бо іншої можливості вже не буде, бо «потім уже ніколи не настане слухний час до нової боротьби»[5, с.18].

«Самостійна Україна» важлива й тим, що в ній зазначаються правові підстави існування України. Міхновський доводить, що історія української державності обривається на «Переяславських статтях», які Московська держава ганебно порушила. У брошурі з правової точки зору доведена необхідність боротьби. Міхновський зазначає, що Переяславська унія не означала входження України до складу Московського царства, а лише протекцію московського царя. Зі зміненням політичного ладу та становленням імперії даний договір втратив свою цінність, і Україна має повне право більше не дотримуватися його.

У своїй праці Микола Міхновський чітко визначав мету української інтелігенції. Вона повинна організувати національний рух на українських землях та ні перед ким не поступатися. Автор наголосив на формуванні третього покоління інтелігенції, яке, на відміну від перших двох, що сполонізувалися чи зросіянізувалися, не зрадить свою Батьківщину і буде боротися до кінця. Микола Міхновський висунув важливий постулат: «...українська інтелігенція є само суспільство в мініятурі, стремління суспільства — це стремління інтелігенції, пориви інтелігенції — це пориви й симпатії цілого суспільства»[5, с. 15].

Особливо вороже автор ставиться до українофілів, вважаючи, що вони не мають волі виступити проти влади та бояться наслідків. Микола Міхновський не вважає таких патріотами держави та бачить своїми ворогами. «Нехай страхополохи та відступники йдуть, як і йшли, до табору наших ворогів, їм не місце поміж нами і ми проголошуємо їх ворогами вітчизни»

Важливу роль Микола Міхновський приділив армії. В цьому й проявився основний конфлікт з Грушевським, який вважав його людиною «з амбіціями, із нахилом до авантюризму, інтриги та демагогії»[6, с. 56].Різкий радикалізм Міхновського суперечив поміркованості та ліберальності Грушевського, що стало однією з причин неповної реалізації можливостей, що постали перед УНР після лютневої революції.

Отже, Микола Міхновський сформував нові принципи боротьби за незалежність та першим заклав теоретичні основи українського націоналізму. Його праці, зокрема «Самостійну Україну» в майбутньому використовували для обґрунтування своїх програм такі організації як УВО та ОУН. Міхновський породив безліч суперечок довкола своєї особистості. Різні автори, описуючи його, виражали різні емоції: «всю гаму почуттів – від презирства до обожнювання»[1, с. 121].

Список використаних джерел:

1. Верстюк В. Ф., Осташико Т. С. Діячі Української Центральної Ради: Біографічний довідник. – К., 1998. – С. 254.
2. Коллард Ю. Спогади юнацьких днів. 1897 – 1906. Українська студентська громада в Харкові і Революційна українська партія (РУП). – Торонто, 1972. – С. 223.
3. Міхновський М. З закордонної України // Політологія / За ред.. О. Семківа. – Львів: Світ. – 1996. – С. 800.
4. Profession de foi молодих українців (Читане на Тарасові роковини 1893 р. В університетському місті на Україні) // Українська суспільно – політична думка в 20 столітті: Документи і матеріали. / Упоряд. Тарас Гунчак, Роман Сольчаник. Т. 1. – Мюнхен : Сучасність, 1983. – С. 19-41. – (Бібліотека прологу і сучасності; Ч. 157).
5. Самостійна Україна / М. І. Міхновський. – Київ; Львів: [б. в.]. - 1991. – С. 22.
6. Ткаченко Ю. «Батько українських націоналістів» (Микола Міхновський // Віче. – 1995. - №11. – С. 127.
7. Українська суспільно - політична думка в 20 столітті: Документи і матеріали/ Ред.Гунчак Т., Сольчаник Р. - Т.1. - Б.м.: Сучасність, - 1983. – С. 510.
8. Гончарук – Чолач Т., Джугла Н. Особливості української ментальності як основа національної самоідентифікації. / Т. Гончарук – Чолач , Н. Джугла / [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv
9. Гурик М І., Гончарук Т. В., Шумка М Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126 с.